

**-ულ/-ილ სუფიქსებით გაფორმებული
ზმნური ყალიბები
აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველებაში
(გამოქვეყნებული ტექსტების მიხედვით)**

**VERB TEMPLATES DECORATED WITH
-UL / -IL SUFFIXES IN THE SPEECH
OF ADJARA MUHAJIRS
(ACCORDING TO PUBLISHED TEXTS)**

ეკა დადიანი

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
საქართველო, ქუთაისი

Eka Dadiani

Akaki Tsereteli state University
Georgia, Kutaisi

ABSTRACT

In Georgian, one group of verbs in the present (as well as in the derivatives derived from it) is lined with -ul / -il formats. -Ul / -il are past tense-producing affixes used to produce a new verb stem/pattern. These types of verbs are known as “receiver verbs” in the scientific literature (A. Shanidze).

Verb forms derived from the receiver in the speech of Adjara Muhajirs, like Georgian kilos, gradually expand the area of distribution. Adjective forms are used much more often than the corresponding prefixed or non-prefixed forms. The research is based on the dialect texts placed in the Georgian dialect corpus (corpora. co).

Verbs of analytical type can be structurally divided into two groups: 1. The suffix -ul / -il is attached to the subject stem: kl-eb-ul-ob, tsn-ob-il-ob; 2. The suffix -ul / -il is attached to an indefinite root / base: Kadr-ul-ob, Tan-ul-ob.

In general, the distribution of the -ul and -il forms in the recipient verb forms is determined by the structure of the recipient: if the recipient has the -ul suffix, we also have the -ul suffix in the verb form based on it. Also: for the verb form with the suffix -il the starting point is the -il form receiver: gheb-ul-ob (receiver: take-ul-i), read-ul-ob (read-ul-i); Tsnob-il-ob (tsnob-il-i), shoot-il-obs (shot-il-i).

Interestingly, the above-mentioned rule of distribution of suffixes -ul / -il in receivers is not always followed by verb forms derived from the root of the receiver. Specifically, the recipient of the verb is -il suffix, and in the verb form derived from

it, instead of -il suffix -ul is revealed: Tan-ul-ob (cf. Recipient: Atan-il-i): Khten-ul-ob (Mich (F) Den-il-i).

The production of -il / -ul suffix verbs in the speech of Adjara Muhajirs mainly shows the regularities existing in the Georgian literary language and dialects. Despite the strong influence of the Turkish language, the principles of verb formwork are common here. The internal (immanent) laws of the Georgian language are still strong, which essentially determine the autonomy of the speech of Muhajir Georgians.

საკვანძო სიტყვები: მუჰაჯირ ქართველთა მეტყველება, აჭარული დიალექტი, ზმნის ფორმარმოება.

Keywords: The speaking of the muhajir Georgians, Acharan Dialect, verb formation

ქართულში გამოიყოფა ერთი ჯგუფი ზმნებისა, რომელთა ფუძე აწმყოში (აგრეთვე მისგან ნაწარმოებ მწკრივებში) გაფორმებულია **-ულ/-ილ** ფორმანტებით. ამ ტიპის ზმნები სამეცნიერო ლიტერატურაში „მიმღობითი ზმნების“ სახელით არის ცნობილი (შანიძე 1973: 498). **-ულ/-ილ** წარსული დროის მიმღობის მაწარმოებელი აფიქსებია, რომლებიც ახალი ზმნური ფუძის / ყალიბის საწარმოებლად გამოიყენება. მაგ.: ი-გ-ებ-ს > გა-გ-ებ-ულ-ი > გებ-ულ-ობ-ს (ჯორბენაძე 1995: 221).

მიმღობის ფუძისგან ნაწარმოები ზმნები არქაული სამწიგნობრო ენისათვის უცხოა. მათი გაჩენა ენაში მომხდარ გარკვეულ ცვლილებებთან არის დაკავშირებული, კერძოდ, ასპექტის წარმოების წესის შეცვლასთან. ეს უმთავრესად ეხება იმ ზმნებს, რომლებიც ზმნისწინს არ დაირთავენ. მათ II სერიაში სრული ასპექტის გამოხატვის უნარი შეინარჩუნეს (იყიდა, ისესხა, იპოვა...). შესაბამისმა აწმყოს ფორმებმა (იყიდის, ისესხებს, იპოვის...) კი მომავალი დროის გაგება შეიძინეს და შეინარჩუნეს სრულასპექტიანობა, აწმყოს დანაკლისი ფორმების საწარმოებლად კი გამოყენებულ იქნა **-ულ/-ილ** სუფიქსიანი ნამყო დროის მიმღობა: ყიდულობს, სესხულობს, პოულობს... ანალოგიური წარმოება თანდათან სხვა ტიპის ზმნებზეც გავრცელდა. შედეგად მივიღეთ პარალელური ფორმები: იღებს/ღებულობს, იგებს/გებულობს... (შანიძე 1973: 498).

მიმღობური წარმოების არაერთი ფორმა დამკვიდრდა სალიტერატურო ენაში. მაგ.: **თხოულობს, კადრულობს, კლებულობს, სესხულობს, ყიდულობს, შოულობს...** (ქეგლ; თოფურია... 1998); მსგავსი ყალიბის ზმნათა ნაწილი ქეგლ-ში შეტანილია, თუმცა ორთოგრაფიული ლექსიკონის მიხედვით ისინი არაუზუალოურ ფორმებად მიიჩნევა. მაგ.: **გებულობს, ღებულობს, ცნობილობს, ტყობილობს...** (შდრ., მართებული ფორმები: **იგებს, იღებს, (ი)ცნობს, იტყობს**). **-ულ/-ილ** სუფიქსიანი ფორმები საკმაოდ ხშირად გამოიყენება XIX საუკუნის ქართველ კლასიკოსთა ნაწერებსა და პრესაში (კალანდაძე 1972: 154-177).

მიმდებარეობს ზმნები ჩვეულებრივ **-ობ** ფორმანტით იწარმოება. **-ობ** სუფიქსი დაერთვის აგრეთვე ნასახელარ ზმნებს: ბავშვ-ობ-ს, ჭარბ-ობ-ს... (ჯორბენაძე... 1988).

საანალიზო ტიპის ზმნები სტრუქტურული თვალსაზრისით შეიძლება ორ ჯგუფად დაიყოს:

ა) **-ულ/-ილ** სუფიქსი დაერთვის თემისნიშნის ფუძეს: კლ-ებ-ულ-ობ-ს, ცნ-ობ-ილ-ობ-ს;

ბ) **-ულ/-ილ** სუფიქსი დაერთვის უთემისნიშნო ფუძეს / ძირს: კადრ-ულ-ობ-ს, ტან-ულ-ობ-ს.

-ულ/-ილ ფორმანტიანი ზმნები მეტ-ნაკლებად გვხვდება ქართველურ ქვესიტემებში (ჯორბენაძე 1989; ფუტყარაძე 1995, 2007, 2016; სალინაძე... 2009; დადიანი 2011...).

წარმოდგენილ სტატიაში გაანალიზებულია **-ულ/-ილ** სუფიქსით გაფორმებული ზმნები **აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველებაში**, ქართულ სალიტერატურო ენასა და დიალექტებთან მიმართებით ნაჩვენებია ამ მხრივ არსებული როგორც ძირითადი ტენდენციები, ასევე განსხვავებული ფაქტები. კვლევა ეყრდნობა ქართულ დიალექტურ კორპუსში (ქდკ - corpora.co) განთავსებულ დიალექტურ მასალას.

მიმდებარის მაწარმოებელ **-ულ/-ილ** სუფიქსთა განაწილების ზოგადი წესი ქართულში დადგენილია: **-ულ** ფორმანტი დაერთვის **-ავ, -ამ, -ებ, -ევ, -ემ** თემისნიშნის ზმნებს (ხატავს - დახატული, დგამს - დადგმული, აგებს - აგებული, აბნევს - დაბნეული, დასცემს - დაცემული...), **-ილ** სუფიქსით კი გაფორმებულია **უთემისნიშნო** და **-ი, -ობ, -ოფ თემისნიშნის** ზმნები (ტეხს - გატეხილი, თლის - გათლილი, აპობს - გაპობილი, ყოფს - გაყოფილი... (შანიძე 1973: 574-575; ჯორბენაძე... 1988; იმნაიშვილი... 1996: 767; ჯორბენაძე 1998: 658). პირიან ფორმებში წარმოდგენილი თემის ნიშნები, როგორც წესი, მიმდებარის (აგრეთვე საწყისის) ფორმებშიც დაცულია.

ზოგადად, ქართული ენის დიალექტებში მიმდებარეობს ზმნურ ფორმებში -ულ და -ილ ფორმანტების განაწილებას მიმდებარის სტრუქტურა განსაზღვრავს: თუ მიმდებარეობს -ულ სუფიქსიანია, მასზე დაყრდნობილ ზმნურ ფორმაშიც -ულ სუფიქსი გვაქვს. ასევე: -ილ სუფიქსიანი ზმნური ფორმისთვის ამოსავალია -ილ ფორმანტიანი მიმდებარეობა. აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველებაშიც ძირითადად ეს წესი მოქმედებს.

განვიხილოთ ცალ-ცალკე **-ულ და -ილ** სუფიქსიანი ზმნათარეალიზების შემთხვევები.

1. **-ულ** სუფიქსით გაფორმებულია:

ა) **-ებ** თემისნიშნის ზმნები:

ღებ-ულ-ობ-ს (იღებს - აღება - აღებული):

ღუზბაშობის პენსიის აქ **ღებულობდა** (ზ.აჭარ.).

გობ-ულ-ობ-ს¹ (იგებს - გაგება - გაგებული):

კაცოვო, თქუენ დიდ ცოდვას გობულობთო (ზ.აჭარ.).

¹ გობულობს < გებულობს ფონეტიკური ცვლილების (ასიმილაციის) საფუძველზე.

კადრ-ულ-ობ-ს (იკადრებს - კადრება - კადრ(ებ)ული):²
ახლა შიან რომე იჩხუბვით, მაგასა ძალიან არ ვკადრულობთ ჩუენა (ზ.აჭარ.).

ჩემთან არას კადრულობ, სხუასთან კარგი ვარდი ხარ (ზ.აჭარ.).

ჯერ-ულ-ობ-ს (იჯერებს - დაჯერება - დაჯერ(ებ)ული):

ესეც არ ჯერულობს ახლა (ზ.აჭარ.);

ფადიშაჰი არ ჯერულობდა მისი სიძეის თოფალ რეჯებ ფაშასი თხრომობასა (ზ.აჭარ.);

ახალი ძლიები მელოგინობაში ხეირსუზდებიან, ახლა არ ჯერულობენ, კარქა არ იცმენ ფეხზე და ტანზე თიბილათ (ზ.აჭარ.);

ჩემ-ულ-ობ-ს (იჩემებს - აჩემება - აჩემ(ებ)ული):

ვითომ თათრობას ჩემულობს (ქობ.).

ბ) -ავ თემისნიშნიანი ზმნები:

ნახ-ულ-ობ-ს (შდრ. ნახავს - ნახვა - ნახული):

ბლენეთაში დელუგსაც ვერ ვნახულოფ (ზ.აჭარ.).

ქირდათ ნუ მიიღებ, ვერ ვნახულოფ დელუგსა! (ზ.აჭარ.).

ეძეფს, ეძეფს ცულსა, ვერ ნახულობს (ზ.აჭარ.).

ქალები აფსილია, ნახულობენ (ქობ.).

მარხ-ულ-ობ-ს (იმარხავს - მარხვა - მარხული):

ახლა რამაზანია, მუზარეჟი და ვმარხულოფთ (ზ.აჭარ.).

კითხ-ულ-ობ-ს³ (იკითხავს - კითხვა - წაკითხული):

სალამომდი გაზეთებს კითხულოფს (ზ.აჭარ.);

რას ამბობს, ხოჯავო? კითხულობენ თურქები (ზ.აჭარ.);

ისტანბოლში კითხულობდა მექთებში (ზ.აჭარ.);

იქ კითხულოფს და არი (ზ.აჭარ.).

ყიდ-ულ-ობ-ს (იყიდის⁴ - ყიდვა - გაყიდული):⁵

სახელმწიფო ყიდულობს (ქობ.);

რამღა აღარ ყიდულობენ ხალხიო (ზ.აჭარ.);

ახლა მიდიან თაზე, ძეს ყიდულობენ (ზ.აჭარ.).

2. -ილ სუფიქსი წარმოდგენილია ისეთ ზმნებთან, რომელთა ფუძე ო ხმოვანს შეიცავს. მაგალითად:

ა) -ობ/-ოფ თემისნიშნიანი:

² თემის ნიშანი დაცულია უმარცვლო ძირის მქონე ზმნებთან. სხვა შემთხვევაში ფუძეში თემის ნიშანი არ ჩანს.

³ კითხულობს ზმნას სხვადასხვა მნიშვნელობა აქვს: დაწერილს კითხულობს, ჰკითხავს/ეკითხება, სწავლობს...

⁴ ყიდის/გაყიდის ზმნა -ავ თემის ნიშნითაც იხმარება აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველებაში: ბიჭსა მოპარავს, გაყიდავს. უწყვეტელ-ხოლმეობითში -ავ > -ევ; ვზიდევდით შეშას ხარი არაბით და ვყიდევდით ყასაბაში; არ გაყიდევდით ნაწუელსა... დასტურდება აჭარულშიც: შეშას ზიდავდა ბაზარზე, ყიდავდა (corpora.co); ტაოურში: ვყიდავთ სხვა მემლექეთეფჩი; ამა არ ვყიდავ (ექსპ. მასალა).

⁵ ყიდულობს ზმნა იყენებს გაყიდის ზმნის -ულ სუფიქსიან მიმღობას (გაყიდ-ულ-ი). შდრ., იყიდის ზმნის მიმღობა ნაყიდი. ნაყიდი - რაც იყიდეს, - ყიდვით შეძენილი. გაყიდული - რაც გაყიდეს ან გაიყიდა; გარკვეულ საფასურად გაცემული (ქეგლ).

ტყობ-ილ-ობ-ს (იტყობს - შეტყობა - შეტყობილი):

ვტყობილობთ, თქვენც კარგა ხართ (ზ.აჭარ.);

ჩუენი დედეი ძალიან იაშლია, ჰამანქი ვეეფერ **ტყობილობს** (ზ.აჭარ.).

ცნობ-ილ-ობ-ს (იცნობს - ცნობა - ცნობილი):

იმ კაც არ **ვცნობილობ** (ზ.აჭარ.);

ჩემი ხანუმის დაია, ამას **ვცნობილობდი** (ქობ.).

ყოფნ-ილ-ობ-ს (ყოფნის - ყოფნა - ყოფ(ნ)ილი):

ქვეყოფნილობს ჩუენ ეს არსა (ზ.აჭარ.);

ქვეყოფნილობს ის ძერი (ზ.აჭარ.);

ყოფნილობს ეს საჭმელი (ზ.აჭარ.).

ბ) -ოვ ელემენტის შემცველი ფუძეები (საწყისს -ნ სუფიქსით აწარმოებენ):

თხოვნ-ილ-ობ-ს (ითხოვს - თხოვნა - მოთხოვნილი):

ამას **თხოვნილობენ** მეხსუზო (ზ.აჭარ.).

შდრ. თხოვ-ნ-ილ-ობ ს / თხოვ-ილ-ობ-ს > თხო-ულ-ობ-ს (ვი > უ ცვლილებით).

შოვნ-ილ-ობ-ს (იშოვის - შოვნა - შოვნილი):

ძროხას ცუენ, ხობოს ხომ არ **შოვნილობს** (ზ.აჭარ.).

აქაც იგივე ფონეტიკური პროცესი (ვი > უ) ივარაუდება: შოვ-ნ-ილ-ობ ს / შოვ-ილ-ობ-ს > შო-ულ-ობ-ს.

გ) ზმნები, რომლებიც საწყისს -ოლ/-ომ ელემენტებით აწარმოებენ:

სროლ-ილ-ობს (ისვრის - სროლა - გასროლილი):

ვინ **სროლილობს**? მეიკითხეს კაცებმა (ზ.აჭარ.);

ნეზამეთტინაი ჩხიკვ **სროლილობდა** (ზ.აჭარ.).

ხტომ-ილ-ობ-ს / **ხთომ-ილ-ობ-ს** „ხვდება“:

სხუაფრათ მეზნევი და ვერ **ვხტომილობ** ნათქუამსა (ზ.აჭარ.);

მე **ვხტომილობ** ყუელამფერს, ვერ დამხელა (ზ.აჭარ.);

ეს გიორგი სააკაძე ძალიან გასინათლებული კაცი ყოფილა. მიწიდან **ხტომილობს**, ომიდან **ხტომილობს** მეგემ ყუელამფერსა (ზ.აჭარ.);

ვერ **ხტომილობენ** იმი ნათქუამსა (ზ.აჭარ.);

ვერ **ხტომილობენ**, ვინ არიანო (ზ.აჭარ.);

ვერ **ხტომილობენ**, რაფრათ სულს ჩევეთქუამთ, ამოვთქუამთ (ქობ.);

მე **ვხტომილობდი** მათ ლაპარიკსა (ზ.აჭარ.);

ჩუენ **ლაპარიკს** კარქა **ხთომილობ**? (ქობ.).

შდრ., მუჰაჯირ ქართველთა მეტყველებაში -ილ სუფიქსიანი **ხტომ-ილ-ობ-ს** / **ხთომ-ილ-ობ-ს** ფორმის პარალელურად დასტურდება -ულ სუფიქსით გაფორმებული **ხტენ-ულ-ობ-ს**:

ხტენულობს ყუელამფერ? (ზ.აჭარ.);

⁶ -ულ/-ილ სუფიქსიანი ზმნათა ნაწილი ემყარება -ებ სუფიქსიანი საწყისისგან მიღებულ მიმღეობას (ი-ღ-ებ-ს → მი-ღ-ებ-ა → მი-ღ-ებ-ულ-ი → ღ-ებ-ულ-ობ-ს... ნაწილი კი -ნ, -ომ, -ოლ სუფიქსებით გაფორმებულ საწყისს ეყრდნობა; ამგვარად ნაწარმოები მიმღეობური ფორმა გამოიყენება ახალი ზმნური ყალიბისთვის: თხოვ-ს → თხოვ-ნ-ა → მო-თხოვ-ნ-ილ-ი → თხოვ-ნ-ილ-ობ-ს.

ხტენულობს ჩუენ ლაპარიკსა (ზ.აჭარ.);

ვერ ხტენულოფს (ზ.აჭარ.).

ხტომილობს / ხტომილობს და ხტენულობს ერთი და იმავე ზმნის ფორმებია, რომლებიც სხვადასხვა (-ილ და -ულ) სუფიქსებით არის ნაწარმოები. ფორმობრივ განსხვავებას განაპირობებს აღნიშნული ზმნის საწყისის სხვადასხვა აფიქსით გაფორმება. (მი)ხვდება ზმნას საწყისი ორგვარად ეწარმოება: მიხვედრა / მიხვდომა - გონებით მიწვდომა, გაგება (ქეგლ).

ხვდომილობს ფორმა ემყარება -ომ სუფიქსით ნაწარმოებ საწყისს: მიხვდომა > მიხვდომილი > ხვდომილობს. მიმღეობური ზმნა ფონეტიკურად იცვლება: ხვდომილობს > ხდომილობს (ვ-ს დაკარგვა) > ხტომილობს (ასიმილაცია) / ხტომილობს (თ/ტ მონაცვლეობა).

ხტენულობს ფორმისთვის ამოსავალია -ენ სუფიქსიანი საწყისი: მიხვდენა > მიხვდენილი > ხვდენილობს / ხვდენულობს > ხდენულობს > ხტენულობს / ხტენულობს.⁷ ამ შემთხვევაში -ილ სუფიქსის ნაცვლად წარმოდგენილია -ულ.

აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველებაში დასტურდება მიხდენა:

შენ მიხდენამდი, ბევრი წვიმა-წყალი ჩამეიარსო (ზ.აჭარ.);

შენ მიხდენამდი დათვი ქუაბში ჩააჯუამსო (ზ.აჭარ.).

დ) -ილ სუფიქსი გვაქვს ზმნაში: ლოცვ-ილ-ობ-ს (ილოცავს - ლოცვა - (და)ლოცვილი):

ბევრი ხალხი ლოცვილოფს ქააბეს (ზ.აჭარ.);

აქ რუმ გამოსულა, აქაურები არ ლოცვილობდენ (ქობ.).

შდრ., სალიტერატურო ენასა და კილოებში იხმარება: ლოც-ულ-ობ-ს (< ლოც-ვ-ილ-ობ-ს). მოხდა ვი > უ ცვლილება (ჯორბენამე 1998: 658-659).⁸

აჭარელ მუჰაჯირთა მეტყველების ამსახველ მასალაში -ულ/-ილ სუფიქსიანი ზმნების პარალელურად გამოიყენება ი- პრეფიქსიანი და უპრეფიქსო ფორმებიც. მაგ.: იჯერებს / იჯერის, იღებს, იკითხავს, ილოცავს, იყიდის, ეყოფა... თხოვს, ხვდება...

შდრ., გაანალიზებულ ტექსტებში -ულ/-ილ სუფიქსებით გაფორმებულ ზმნათა ნაწილს შესაბამისი -ი პრეფიქსიანი ან უპრეფიქსო ფორმები არ უდასტურდება. მაგალითად, არ ფიქსირდება ისეთი ფორმები, როგორცაა: იმარხავს, იტანს, იტკენს, იჩემებს/ჩემობს, იგებს, იტყობს, იშოვის, ისვრის...

საინტერესოა ის ფაქტი, რომ მიმღეობებში -ულ/-ილ სუფიქსების განაწილების ზემოთ აღნიშნულ წესს ყოველთვის არ მიჰყვება მიმღეობის ფუძისგან ნაწარმოები ზმნური ფორმები. კონკრეტულად, ზოგი ზმნის

⁷ შდრ., შ. ფუტკარაძე: „მიხვედრა“ ფონეტიკურ ნიადაგზე „მიხტენა“-დ ქცეულა („ვ“ იკარგება; პროგრესული ასიმილაცია - ხდ > ხტ; „ვ“-ს მეტათეზისი და „რ“-„ნ“-ს შენაცვლება). მაგ., ამაჩ ჩამახტინა (მიმახვედრა); ვერ ჩავხტი იმისი ლაპარიკი...“ (ფუტკარაძე 2016: 381).

⁸ ბ. ჯორბენაძის ვარაუდით, „ისტორიულად არ გამოირიცხება, რომ -ულ ყველა შემთხვევაში იყოს -ილ სუფიქსისაგან მიღებული ფონეტიკური ცვლილების შედეგად“ (ჯორბენაძე 1998: 659).

მიმღეობა -ილ სუფიქსიანია, მისგან მომდინარე ზმნურ ფორმაში კი -ილ სუფიქსის ნაცვლად -ულ გამოვლინდება. მაგალითად:

ტან-ულ-ობ-ს (შდრ., მიმღეობა: ატან-ილ-ი):

ათათურქის წყობილობას ზოგი ვერ ტანულოფს (ზ.აჭარ.);

თავი აღარ ტანულოფს, ტანსიონი მაქ მალალი (ზ.აჭარ.);

დელიაღა დედეს ჰუქუმათიც ვერ ტანულობდა (ზ.აჭარ.);

მეგომ ძალიან ვერ ტანულობდა გურჯი ფაშების დიდკაცობასა (ზ.აჭარ.);

ომერაი ვერ ტანულობდა: რა არი ამფერი? (ზ.აჭარ.).

აქვე შეიძლება დავასახელოთ ზემოთ განხილული ზმნა: ხტენ-ულ-ობ-ს (შდრ., მიმღეობა: მიხ(ვ)დენ-ილ-ი).

მსგავსი წარმოებისაა: ტკენ-ულ-ობ-ს⁹

თავ ტკენულოფს? ჰასთაჰანეში არ წევდეს'ნა? (ზ.აჭარ.).

-ულ სუფიქსი -ილ ფორმანტის ნაცვლად არცთუ იშვიათად სხვა კილოებშიც გვხვდება. პირუკუ შენაცვლების ფაქტები იშვიათია.¹⁰ საილუსტრაციო ნიმუშები:

იმერული: ტანულოფს (შდრ., მიმღეობა: ატან-ილ-ი), სწავლულოფს (შესწავლ-ილ-ი) (მოწენიძე 1973: 65); იმერხეული: ხტენულოფს (მიხვდენ-ილ-ი), ტანულობენ (ატან-ილ-ი) (ფუტკარაძე 2016: 126); ტაოური: ცნობულობდა (ცნობ-ილ-ი), წონილობენ (მოწონებ-ულ-ი) (იქვე: 298); აჭარული: გცნობულობს (ცნობ-ილ-ი) (corpora.co)...

შეიძლება ითქვას, რომ მიმღეობისგან ნაწარმოები ზმნები აჭარელ მუჭაჯირთა მეტყველებაში, ქართული კილოების მსგავსად, თანდათან იფართოებს გავრცელების არეს. მიმღეობური ფორმები გაცილებით ხშირად გამოიყენება, ვიდრე შესაბამისი პრეფიქსიანი თუ უპრეფიქსო ყალიბები.

როგორც ვნახეთ, -ულ/-ილ სუფიქსიან ზმნათა წარმოება აჭარელ მუჭაჯირთა მეტყველებაში უმთავრესად ქართული ენაში (როგორც დიალექტებში, ისე სალიტერატურო ენაში) არსებულ კანონზომიერებებს გვიჩვენებს. მიუხედავად თურქული ენის ძლიერი გავლენისა, აქ ზმნური ფორმაწარმოების პრინციპები საერთოენობრივ კალაპოტშია მოქცეული. ჯერ კიდევ ძლიერია ქართული ენის შინაგანი (იმანენტური) კანონები, რომლებიც არსებითად განსაზღვრავს მუჭაჯირ ქართველთა მეტყველების თავისთავადობასა და გამძლეობას.

გამოყენებული ლიტერატურა

დადიანი 2011: დადიანი ე., მიმღეობის ფუძისგან ნაწარმოები ზმნები მეგრულში. ლინგვისტური ქართველოლოგიისა და აფხაზოლოგიის პრობლემები, ტ. III. თბილისი, 2011.

⁹ ტკენს ზმნის მიმღეობა იწარმოება ნა- პრეფიქსით: ნა-ტკენი. -ილ სუფიქსიანი წარმოება (ტკენ-ილ-ი) არ გვხვდება.

¹⁰ შდრ. მეგრულში მიმღეობურ ზმნათა წარმოება უნიფიცირებულია: მხოლოდ -ულ სუფიქსით იწარმოება; საკუთრივ მიმღეობის მაწარმოებლად კი ჩვეულებრივ გამოიყენება -ულ/-ილ/-ელ ფორმანტები (დადიანი 2011).

დადიანი 2015: დადიანი ე., აწმყოს ფუძის წარმოებისათვის ტაოურ დიალექტში. II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის „თანამედროვე ინტერდისციპლინარიზმი და ჰუმანიტარული აზროვნება“ მასალები. ქუთაისი, 2015.

თოფურია... 1998: თოფურია ვ., გიგინეიშვილი ივ., ქართული ენის ორთოგრაფიული ლექსიკონი. თბილისი, 1998.

იმნაიშვილი... 1996: იმნაიშვილი ი., იმნაიშვილი ვ.. ზმნა ძველ ქართულში. I-II. მაინის ფრანკფურტი, 1996.

კალანდაძე 1972: კალანდაძე ვ., „გებულობს“, „ღებულობს“ ტიპის ზმნები თანამედროვე ქართულში. კრებ. ქართული სიტყვის კულტურის საკითხები, 1. 1972 (154-177).

საღინაძე 2005: საღინაძე რ., მიმღეობურ ზმნურ ფორმათა დამკვიდრების ტენდენცია ქართულში. ქართველური მემკვიდრეობა, ტ. IX. ქუთაისი, 2005.

საღინაძე... 2009: საღინაძე რ., დადიანი ე., -ობ სუფიქსიანი ზმნური ფორმები იმერხეულ დიალექტში. აკად. სერგი ჯიქიას დაბადების 110 წლისთავისადმი მიძღვნილი კრებული. თბილისი, 2009.

ფუტკარაძე 1993: ფუტკარაძე შ., ჩვენებურების ქართული. წიგნი პირველი, ბათუმი, 1993.

ფუტკარაძე... 2007: ფუტკარაძე შორ., ფუტკარაძე შ. ზმნური ფორმების წარმოების თავისებურებანი ნიგალის ხეობის ქართულში. აჭარული დიალექტის დარგობრივი ლექსიკა. ბათუმი, 2007.

ფუტკარაძე 2016: ფუტკარაძე შ., ჩვენებურების ქართული. წიგნი მეორე, ისტორიული ტაო-კლარჯეთისა და მუჰაჯირი ქართველების მეტყველების ლინგვისტური ანალიზი. ბათუმი, 2016.

ქდვ: ქართული დიალექტური კორპუსი. ზემოაჭარული (ზემოაჭარელ მუჰაჯირთა შთამომავლების) მეტყველების ნიმუშები ჩაიწერა შუშანა ფუტკარაძემ (1989), ხოლო ქობულეთური მასალა ჩაიწერეს: მზია ხახუტაიშვილმა (2008) და შუშანა ფუტკარაძემ (1989). <http://corpora.co/#/texts> დამოწმების თარიღი: 14.11.2020.

ქეგლ: ქართული ენის განმარტებითი ლექსიკონი, რვატომეული. ელ.ვერსია <http://www.ice.ge/liv/liv/ganmartebiti.php> დამოწმების თარიღი: 14.11.2020.

შანიძე 1973: შანიძე ა., ქართული გრამატიკის საფუძვლები, I. თბილისი, 1973.

ჭუმბურიძე 1986: ჭუმბურიძე ზ. მყოფადი ქართველურ ენებში. თბილისი, 1986.

ჯორბენაძე..., 1988: ჯორბენაძე ბ., კობაიძე მ., ბერიძე მ. ქართული ენის მორფემებისა და მოდალური ელემენტების ლექსიკონი. თბილისი, 1988.

ჯორბენაძე 1998: ჯორბენაძე ბ. ქართული დიალექტოლოგია, ტ. II. თბილისი, 1998.